

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2015

Minna Heikkilä

LASTEN OSALLISUUDEN TOTEUTUMINEN VIHREÄ LIPPU -PÄIVÄHOIDOSSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2015 | 42+4

Ohjaaja Heli Virjonen

Minna Heikkilä

LASTEN OSALLISUUDEN TOTEUTUMINEN VIHREÄ LIPPU -PÄIVÄHOIDOSSA

Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kestävän kehityksen ohjelma, ja lasten osallisuus on yksi sen toimintaperiaatteista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lasten osallisuus toteutuu Vihreä lippu -ohjelmassa mukana olevissa kaarinalaisissa päiväkodeissa ja perhepäivähoitoyksiköissä.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusmenetelminä käytettiin teemahaastattelua ja sähköistä kyselyä. Näiden menetelmien avulla pyrittiin saamaan vastaukset viiteen tutkimustehtävään.

Tutkimus toteutettiin keväällä 2015 haastattelemalla kahdeksaa kaarinalaista Vihreä lippu-ohjelmaa toteuttavaa varhaiskasvatuksen työntekijää sekä lähettämällä sähköisiä kyselyitä Vihreä lippu -ohjelmassa mukana oleviin päiväkoteihin eri puolille Suomea.

Tutkimukset keskeiset tulokset osoittivat, että lasten osallisuus toteutuu Vihreä lippu -ohjelman myötä. Kestävän kehityksen kasvatus ja lasten osallisuus kuuluvat olennaisesti yhteen. Lasten osallisuus toteutuu jokapäiväisissä, arkisissa askareissa, lasten kuulemisessa ja havainnoimisessa sekä lasten ideoihin tarttumisessa. Vihreä lippu -toiminnassa lasten osallisuus toteutuu myös ympäristöraatien muodossa. Lähtökohtana on, että lapset oppivat itse tekemällä ja kokeilemalla.

ASIASANAT:

Osallisuus, kestävä kehitys, Vihreä lippu -ohjelma, varhaiskasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Child Care, Youth and Family Work

2015 | 42+4

Instructor Heli Virjonen

Minna Heikkilä

PARTICIPATION OF CHILDREN IN GREEN FLAG - DAY CARE

The Green Flag -program is a program for sustainable development and carried out in day care centers, elementary schools and other educational institutions. Participation of children is one of the key issues within the program. The intention of this research has been to study how children's participation is carried out within those units of day care in Kaarina that has committed to the Green Flag -program.

The research has been implemented using qualitative data collection and carried out using theme interviews and electronic survey. Data collected as stated has been used to answer five on the research topics.

The research was executed during the spring 2015 by interviewing eight employees in Kaarina and by sending electronic surveys throughout the country among such unit that has committed to the Green Flag -program.

The essential results of this study are stating that participation of children seems to be filled up within the Green Flag -program. The respondents of the survey stated that participation and presence are key elements of the whole program. The central idea is to involve the kids as much as possible and by doing so the kids will learn by engaging.

KEYWORDS:

Participation of children, sustainable development, Green Flag environmental education program, early childhood education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 LASTEN OSALLISUUS	7
2.1 Ajatuksia ja näkemyksiä lasten osallisuudesta	7
2.2 Osallisuuden tasot	9
2.3 Osallisuus päivähoidon arjessa	10
3 KESTÄVÄ KEHITYS VARHAISKASVATUKSESSA	17
3.1 Kestävän kehityksen kasvatus	17
3.2 Kestävän kehityksen ulottuvuudet	18
3.3 Vihreä lippu -ympäristöohjelma	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Tutkimustehtävät	23
4.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta	23
4.3 Aineiston käsittely ja analyysi	25
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
5.1 Kestävän kehityksen kasvatus	27
5.2 Lasten osallisuuden tukeminen	30
5.3 Osallistava kasvattaja	32
5.4 Osallisuutta parantavia keinoja	34
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
6.1 Tulosten yhteenveto	36
6.2 Tutkimuksen luotettavuus	38
6.3 Pohdinta	39
LÄHTEET	41

LIITTEET

- Liite 1. Tutkimuslupa 1
- Liite 2. Tutkimuslupa 2
- Liite 3. Teemahaastattelurunko
- Liite 4. Kysely

1 JOHDANTO

Lasten osallisuus on ollut paljon esillä viimeaikaisissa keskusteluissa varhaiskasvatuksen kentällä. Osallisuutta painotetaan erinäisissä laeissa ja asetuksissa, ja aiheesta on tehty myös tutkimuksia. Todellisuudessa lasten osallisuus päiväkodin toimintakulttuurissa toteutuu vaihtelevasti, jopa heikosti. Se koetaan ylimääräisenä, aikaa vievänä vaivana. Lasten osallisuus voi kuitenkin toteutua vain, jos aikuinen antaa siihen mahdollisuuden. Muutoksen tulee siis lähteä aikuisten omien asenteiden ja toimintatapojen muuttamisesta sekä lasten osallisuuden merkityksen ymmärtämisestä.

Kestävän kehityksen kasvatuksen yksi periaatteista on lasten osallisuus. Lapset otetaan luontevasti mukaan suunnitteluun ja päätösten tekoon. Päiväkotien kestävän kehityksen työllä on suuri merkitys myös lasten vastuulliseen ympäristökansalaisuuteen kasvamisessa. Avainasemassa on aikuisen oma malli.

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää lasten osallisuuden toteutumista kestävän kehityksen Vihreä lippu -ohjelmassa mukana olevissa päiväkodeissa ja perhepäivähoitoyksiköissä. Lasten osallisuus on yhtenä toimintaperiaatteena Vihreä lippu -ohjelmassa. Toteutin tutkimukseni haastatteleamalla henkilökuntaa sekä kaarinalaisissa päiväkodeissa että perhepäivähoidossa. Kaarinassa Vihreä lippu -ohjelmassa on mukana kaksi kunnallista ja kaksi yksityistä päiväkotia. Lisäksi Kaarina on ainoa kunta Suomessa, jossa myös perhepäivähoitajia on mukana tässä toiminnassa. Toisena aineistonkeruumenetelmänä käytin sähköistä kyselyä, jonka lähetin Vihreä lippu -päiväkoteihin ympäri Suomea.

Tutkimukseni ei ole hankkeistettu, vaan aihe valikoitui oman mielenkiintoni mukaan. Lasten osallisuus ja kestävä kehitys ovat mielestäni tärkeitä ja ajankohtaisia asioita. Meidän kaikkien vastuulla on huolehtia ympäristöstä ja kestävästä tulevaisuudesta. Kestävän kehityksen kasvatuksessa lapsi otetaan aktiivisesti mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, ja näin lapsi kasvaa osallisuuden kulttuuriin.

Vaikka tutkimukseni aiheena oli lasten osallisuus, halusin kuitenkin haastatella nimenomaan aikuisia, varhaiskasvattajia. Pyrin näin saamaan enemmän konkreettista tietoa sekä itse Vihreä lippu -toiminnasta varhaiskasvatuksessa että keinoista lisätä lasten osallisuutta.

Opinnäytetyöni keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, osallisuus, kestävä kehitys ja Vihreä lippu –ympäristökasvatusohjelma. Teoriaosuudessa kerron ensin lasten osallisuudesta, sen toteutumisen esteistä sekä lasten osallisuudesta päivähoidon arjessa. Sen jälkeen kerron kestävä kehityksen kasvatuksesta, sen neljästä eri ulottuvuudesta sekä siitä, miten näitä eri osia voi toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Sitten vuorossa ovat saamani tutkimustulokset, ja lopuksi niistä tekemäni johtopäätökset, tutkimuksen luotettavuuden arviointi sekä oma pohdinta.

2 LASTEN OSALLISUUS

2.1 Ajatuksia ja näkemyksiä lasten osallisuudesta

Viime vuosien aikana osallisuus on noussut keskeiseksi lapsen oikeuksiin ja asemaan vaikuttajaksi tekijäksi suomalaisen varhaiskasvatuksen kentällä. Sen myötä on vahvistunut uusi käsitys lapsesta osaavana ja taitavana toimijana. Osallisuuden käsite on kuitenkin monimuotoinen riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä katsotaan, ja onkin herännyt ristiriitaista keskustelua siitä, mitä kaikkea osallisuuden käsitteellä tarkoitetaan. (Heikka ym. 2014, 3; Leinonen 2014; 16.)

Laajasti ymmärrettynä osallisuus tarkoittaa ihmisen kuulumista yhteiskuntaan ja yhteisöön sekä mahdollisuutta vaikuttaa niiden toimintaan. Se tarkoittaa oikeutta osallistua, oikeutta olla läsnä. Se perustuu vapaaehtoisuuteen ja omaehtoisuuteen. Päiväkoti onkin oiva paikka harjoitella yhteiskunnassa toimimista, kompromissien tekemistä ja vastuun kantamista yhteisistä asioista. Lasten tulee voida osallistua päiväkodin toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Osallisuus on yksi kestävä kehityksen peruspilareista. (Luomi ym. 2010, 10; Parikka-Nihti 2011, 36-38.)

Lasten osallisuuden vahvistamisessa ollaan varhaiskasvatuksen ytimessä. Kun lasta kuullaan ja hän saa mahdollisuuden osallistua, lapsi oppii, että osallistumalla hän voi vaikuttaa. Tämä kasvattaa lasta yhteisöllisyyteen ja osallistumisen kulttuuriin. Osallisuuden tunne on henkilökohtainen kokemus siitä, että on tärkeä ja huomioitu omana itsenään. Tunne sytyttää lapsessa iloa ja riemua ja tekee oppimisen mielekkääksi. Tällainen kokemus voimaannuttaa lasta. (Komulainen 2014, 23; Leinonen 2014, 18.)

Lasten osallisuutta korostetaan erilaisissa laeissa ja asetuksissa. Suomen perustuslain 2. luvun 6 §:ssä (11.6.1999/731) säädetään seuraavasti: ”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti” (Suomen perustuslaki). Myös vuon-

na 1989 laaditun YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklan mukaan lasten tulee saada vaikuttaa ja heidän pitää tulla kuulluksi kehitystasonsa huomioon ottaen itseään koskevissa asioissa (Unicef 2014).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Stakes 2005) nousee useassa kohdassa esille lasten osallisuus: lapsella on oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, ja hänen mielipiteensä tulee ottaa huomioon. Lasta tulee arvostaa ja hänet tulee hyväksyä omana itsenään. Lasten tulee saada osallistua sekä toiminnan että ympäristön suunnitteluun. (Stakes 2005, 12-18.)

Osallisuudella on paljon positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle: se vahvistaa lapsen itsetunnon kehitystä sekä myönteisen minäkuvan muodostumista. Lapselle muodostuu perusta itsensä ilmaisulle sekä kyky ottaa vastuuta omista teoistaan. Ideoissa ja neuvotellessa muiden kanssa lapsen metakognitiiviset ja sosiaaliset taidot lisääntyvät. Neuvotellessaan lapsi oppii ottamaan huomioon myös toisten näkemykset asioista sekä tekemään kompromisseja. Lisäksi lapsi motivoituu ja sitoutuu paremmin toimintaan, jota hän on itse ollut suunnittelemassa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsi oppii osallistumisen kulttuuriin, sitä paremmin hänelle syntyy kyky ottaa vastuuta yhteiskunnallisista asioista myös myöhemmällä iällä. (Hätönen & Katajisto 2012, 8; Turja 2011, 52.)

Osallisuus toteutuu ryhmässä, sillä yksin ei voi olla osallinen. Siinä on kyse sekä toimimisesta ryhmässä että yhteisöllisyyden tunteesta. Osallisuus syntyy vuorovaikutuksessa toisiin. Osallisuuden vastakohta on osattomuus. Piittaamattomuus ja ilkivalta ovat seurausta osattomuudesta. (Parikka-Nihti 2011, 35; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47.)

Osallisuus ei ole uusi nimi lapsilähtöisyydelle, vaan siinä korostuu lapsen sijasta yhteisöllisyys. Osallisuus ei myöskään tarkoita sitä, että lapsi päättää asioista, vaan se perustuu yhteisiin neuvotteluihin ja vastavuoroiseen toimintaan. Keskiössä ei siis ole lapsi eikä aikuinen, vaan he ovat tasaveroisia toimijoita. Molempien mielipide on yhtä tärkeä, ja keskiöön nousee yhteisöllisyys. (Komulainen 2014, 23; Turja 2011, 53.)

Osallisuuden toimintakulttuuri perustuu konstruktiviseen oppimiskäsitykseen, jossa korostetaan motivaation ja sitoutumisen merkitystä oppimisessa, sekä sosiokulttuuriseen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa. Mikäli lapsi ei koe toimintaa merkityksellisenä, se ei myöskään tallennu hänen kokemusvarastoonsa. Jos taas lapsi pääsee itse suunnittelemaan toimintaa, hän sitoutuu siihen, ja näin mahdollistuu myös todellinen oppiminen. (Kataja 2014, 67, 71.)

2.2 Osallisuuden tasot

Osallisuutta voidaan tarkastella myös Shierin (2001) laatiman teorian osallisuuden tasoista avulla. Siinä lasten osallisuus jaetaan viiteen eri tasoon. Osallisuutta tarkastellaan lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen kautta. Seuraavalla tasolle voi siirtyä vasta, kun edellinen osallisuuden taso toteutuu. (Komulainen 2012, 27.)

Ensimmäisellä tasolla ”lapset tulevat kuulluksi”. Lapsen kuunteleminen on edellytys toimivalle vuorovaikutukselle. Tämä vaatii muutosta sekä kasvattajien asenteissa että toimintaympäristön rakenteissa. Koko työyhteisön tulee sitoutua tähän. (Eskel & Marttila 2013, 82; Komulainen 2012, 29.)

Toisella tasolla ”lapsia tuetaan ilmaisemaan mielipiteitään”. Aikuisen tulee tukea lasta omien mielipiteiden ilmaisemiseen. Lisäksi aikuisen tulee kiinnittää huomiota siihen, miksi kaikki lapset eivät ilmaise mielipiteitään ja miten aikuinen voisi mahdollistaa sen. Jokaisen lapsen tulee saada oma äänensä kuuluville. (Eskel & Marttila 2013, 82; Komulainen 2012, 29.)

Kolmannella tasolla ”lasten mielipiteet otetaan huomioon”. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että aikuinen toimii lasten käskytettävänä, vaan että aikuisen tulee ottaa huomioon lapsen mielipide ja selvittää, voiko sen toteuttaa käytännössä. Jos ei, tulee lapsen saada perustelut asiasta. (Eskel & Marttila 2013, 82; Komulainen 2012, 29.)

Neljännellä tasolla ”lapset ovat mukana päätöksentekoprosessissa”. Päätöksentekoprosessilla tarkoitetaan, että aikuinen luovuttaa osan omasta vallastaan lapselle, mutta toiminnan vastuu säilyy aikuisella. Tällä tasolla aikuinen ja lapsi pohtivat ja keskusteleivat yhdessä päätettävästä asiasta. Aikuinen huomioi aktiivisesti lapsen näkemykset ja tukee lasta niiden esille tuomisessa. Tähän kuuluu myös demokraattinen päätös asiasta, toteutetaanko jokin idea vai ei. Tämän tason tavoitteena on lasten sitouttaminen päätöksiin sekä lasten vastuuntunnon ja empatian kehittyminen. (Eskel & Marttila 2013, 82; Komulainen 2012, 29.)

Viidennellä tasolla ”lapset jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa”. Jotta lasten osallisuus toteutuisi, aikuisten tulisi hyväksyä vallan ja vastuun jakaminen lasten kanssa. Aikuisen on kuitenkin tuettava lasta vastuunkantamisessa. On tärkeää huomioida lapsen ikätaso, ettei lapselle tule liian vaikeita asioita päätettäväksi. Lapsen turvallinen olotila on taattava. (Eskel & Marttila 2013, 82; Komulainen 2012, 30.)

Vaikka Shierin (2001) teoriaa osallisuuden tasoista ei olekaan laadittu suoraan päiväkotii-ikäisille, voivat kasvattajat käyttää niitä suunnan näyttäjinä ja tukea antavana työkaluna lasten osallisuuden tukemisessa. Sensitiivisen havainnoinnin avulla aikuinen voi hyödyntää osallisuuden eri tasoja lapsen kehitystason ja persoonallisuuden mukaisesti. Lasta ei saa pakottaa toimimaan tasolla, johon hän ei ole valmis. Lapsen hoitopäivä on täynnä vuorovaikutus- ja valintatilanteita, joissa ammattitaitoinen kasvattaja pystyy tukemaan lapsen osallisuutta antamalla tämän harjoitella päätöksentekoa ja vastuunottoa. (Komulainen 2012, 30.)

2.3 Osallisuus päivähoidon arjessa

Osallisuus on lapsen aitoa kohtaamista ja näkemistä. Lapsi tuntee olevansa hyväksytty, arvostettu ja tärkeä osa yhteisöään. Osallisuus on aktiivista kuulemistä, toisen asemaan asettumista. Siinä ei vain kuulla, mitä ”minä haluan kuulla”, vaan kuunnellaan, mitä ”sinä haluat kertoa”. Aikuisen tehtävänä on havainnoida ja kuulla myös niitä lapsia, jotka eivät vielä puhu. Lasten osallisuus muo-

dostuu jokapäiväisistä, pienistäkin kohtaamisista, valintatilanteista, ideoista, aloitteista ja mahdollisuuksista vaikuttaa. (Eskel & Marttila 2013, 78; Karlsson 2005, 8; Leinonen 2014, 18.)

Vennisen ym. (2010) tekemässä tutkimuksessa selvitettiin pääkaupunkiseudun varhaiskasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta ja sen mahdollistamisesta. Tutkimuksen mukaan lasten osallisuuden ilmeneminen voidaan tiivistää seuraaviin kahdeksaan kohtaan: ”oikeuteen iloita itsestään, saada tarpeet tyydytyksi, oppimiseen aikuisen turvassa, vaikuttamiskokemuksiin, omatoimisuuden harjoitteluun, vastuuseen kasvamiseen, maailman yhteiseen tulkitsemiseen ja oikeuteen olla sellaisten aikuisten kasvatettavana, jotka kunnioittavat ja kuuntelevat häntä ja kiinnostuvat lapsen maailmasta yhä uudelleen.” (Venninen ym. 2010, 64.)

Lasten osallisuuden toteutuminen vaatii kasvattajalta tietynlaista pedagogista uskallusta lähteä tekemään asioita uudella tavalla, jotta lasten näkökulma saadaan näkyväksi. Tämä taas vaatii kasvattajalta itseluottamusta, rohkeutta ja joustavuutta. Kasvattajan on opittava sietämään epävarmuutta ja sitä, että lopputulos voi olla ennalta arvaamaton. Kasvattajan tulisikin pysähtyä pohtimaan omaa toimintaansa uudelleen. Työtä ei tehdä pelkästään lapsille vaan yhdessä lasten kanssa. (Komulainen 2012, 17; Komulainen 2014, 23.)

Kasvattajalla tulee olla kyky nähdä ja oivaltaa tilanteita ja lasten toiveita. Hänen tulee myös nähdä lasten kasvu- ja oppimistarpeet eli lähikehityksen vyöhyke. Kasvattajan tulee olla aidosti kiinnostunut lapsen ajatuksista ja havainnoista sekä tukea lapsen kiinnostuksen kohteita. Osallisuus vaatii toteutuakseen lapsen ja aikuisen välisen kunnioituksen, luottamuksen ja tasavertaisuuden. (Parikka-Nihti 2011, 38; Mackey & Vaealiki 2011, 82.)

Vennisen ym. (2010) mukaan lasten osallisuuden tukeminen vaatii aikuiselta keskittymistä seuraaviin neljään osallisuuden kulmakiveen: ”osallisuutta mahdollistavien olosuhteiden luomiseen, taitoon ja haluun kerätä lapsesta tietoa, kykyyn hyödyntää lapsilta saatavaa tietoa ja taitoon kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja omassa työssään.” Kun varhaiskasvatustoiminta rakentuu näiden

kulmakivien päälle, lapsen oikeus osallisuuteen toteutuu. (Venninen ym. 2010, 62.)

Stenvallin & Seppälän (2008) tekemässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miten varhaiskasvattajat määrittävät osallisuuden ja miten he siihen suhtautuvat. Heidän saamien tutkimustulostensa mukaan osallisuus voidaan määritellä ”yhteisölliseksi toimintatavaksi, jossa lapsi omien kykyjensä mukaan saa osallistua arkiaskareisiin, jossa häntä kuullaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan ja jossa hän on mukana luomassa päiväkodin toimintakäytäntöjä ja oppimisen polkuja” (Stenvall & Seppälä 2008, 18).

Osallisuuteen kuuluu toimiva kasvatuskumppanuus. Vanhemmilla ja päivähoiton henkilökunnalla on luottamuksellinen, tasavertainen suhde. Avainsanoja ovat kuulluksi tuleminen, kunnioitus, yhteistyö ja jaettu asiantuntijuus. Vanhempien tulee saada osallistua oman lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Osallisuutta voidaan lisätä järjestämällä erilaisia perheilloja tai yhteisiä talkoita sekä kutsumalla vanhemmat, isovanhemmat ja vaikka kummit vierailulle päivähoitoon. (Parikka-Nihti 2011, 38-39.)

Varhaiskasvatusympäristön merkitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Stakes 2005) mukaan varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kokonaisuudesta. Fyysiseen ympäristöön kuuluu rakennettujen tilojen ja lähiympäristön lisäksi käytettävät materiaalit ja välineet. Psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt tulevat esille toiminnallisesti eri tilanteissa. (Stakes 2005, 17.)

Fyysisen varhaiskasvatusympäristön tulee olla joustava, jotta sitä voidaan muuttaa tarpeen mukaan. Ympäristön tulee olla sekä toimiva että esteettinen. Suunnittelussa tulee huomioida kaikki ryhmän lapset, ja sen tulee vastata ryhmän lasten kehityksellistä tasoa. Lähtökohtana suunnittelussa tulee olla lapsen näkökulma, ei vain esimerkiksi aikuisen toivoma käytännöllisyys. Tilat tulee suunnitella niin, että niissä voi toimia kokoryhmänä ja pienryhmissä. Tilojen tulee mahdollistaa lapsille luova, monipuolinen toiminta ja mahdollisuus toteuttaa

itseään. Siellä tulee olla myös rauhallinen leikkipaikka yksinleikkiä tai rauhoittumista varten. (Castren & Eskelinen 2010, 20; Stakes 2005, 17.)

Viihtyisyyden lisäksi fyysisen ympäristön tulee kannustaa lapsia toimimaan heille ominaisilla tavoilla eli leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, kokeilemaan ja ilmaisemaan. Lapsi ei opi vain istumalla ja kuuntelemalla, vaan itse aktiivisesti toimimalla. Välineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Tämä vahvistaa lasten osallisuutta. Lähiympäristön monipuolinen ja jokapäiväinen käyttö sekä siitä huolehtiminen on tärkeää. Lasten tulee saada myös itse osallistua toimintaympäristön suunnitteluun. Tullessaan kuulluksi lapsi tuntee itsensä tärkeäksi ja merkitykselliseksi, ja osallisuus toteutuu. Lisäksi lapset sitoutuvat paremmin ympäristöstä huolehtimiseen ja tavaroiden asialliseen käsittelyyn. (Castren & Eskelinen 2010, 20; Kataja 2014, 75; Stakes 2005, 17.)

Varhaiskasvatusympäristön tulee olla fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen. Psyykkiseen varhaiskasvatusympäristöön kuuluu kiireetön ja rauhallinen ilmapiiri sekä myönteinen ja hyväksyvä kasvatuskulttuuri. Lapset huomioidaan yksilöllisesti, ja heitä kiitetään ja kannustetaan. Tärkeää on lapsen kuuleminen. Osallisuuspedagogiikassa ensiarvoisen tärkeää on aikuisen sensitiivisyys: se on ystävällisen ilmapiirin luomista, herkkyyttä aistia lasten tunnetiloja sekä sanallisia ja sanattomia viestejä. (Gadd 2013; Kataja 2014, 73.)

Sosiaaliseen varhaiskasvatusympäristöön kuuluu erilaiset vuorovaikutussuhteet. Aikuisilla on tärkeä tehtävä vahvistaa lasten vuorovaikutussuhteita kohti yhteisöllisyyttä, me-henkeä. Lasten tulee saada turvallisesti ilmaista tunteensa, sekä myönteiset että kielteiset. Ilmapiiri on suvaitsevainen ja tasa-arvoinen. Aikuisen oma rooli on merkittävä: kun aikuinen lähestyy lapsia tasavertaisesti, hän saa aikaan yhteistyöhalua ja kunnioitusta. Toteutuakseen osallisuus vaatii fyysiseltä, psyykkiseltä ja sosiaaliselta varhaiskasvatusympäristöltä turvallisuutta, lasten tarpeiden täyttämistä sekä mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja toimintaan. (Castren & Eskelinen 2010, 22; Gadd 2013.)

Osallisuuden toteutumisen esteitä

Lasten kanssa työskentelevät ovat osallisuuden portinvartijoita. Heillä on valta päättää, kuunnellaanko lasten mielipiteitä ja ajatuksia ja otetaanko lasten näkemykset huomioon. Päiväkodin piilorakenteissa olevat valta-asetelmat voivat estää osallisuuden toteutumista. Osallisuuden esteitä ovat myös turha kieltäminen, ”ei-kulttuuri” sekä näkemys aikuisten tietämyksestä lapsen parhaaksi. Pysyttelemällä perinteisissä toimintatavoissa varmistetaan se, että pysytään aikuisten mukavuusalueella. Jos siis halutaan saada lasten ääni kuuluviin, on rakennettava kokonaan uusi, lasten osallisuuden kulttuuri. (Hujala 2014, 10; Stenvall & Seppälä 2008, 14, 23-25.)

Osallisuuden toimintakulttuuria rakennettaessa tulee pohtia, mitkä nykyiset rakenteet ja struktuurit ovat toimivia ja mitkä toimimattomia. Onko rakenteet luotu lasten parasta ajatellen? Yksi keskeinen pohdinta liittyy tiukkoihin päivärutiineihin ja viikko-ohjelmiin. Keitä varten ne suunnitellaan? Suunnitellaanko ne oikeasti lapsia varten, vai aikuisia ja heidän turvallisuudentunnettaan ja näennäistä selkeyttä varten? Määräävätkö aikuisten suunnittelemat päivärytmit ja viikko-ohjelmat toimintaa niin vahvasti, ettei lasten aloitteille jää tilaa? (Kataja 2014, 68.)

Lasten osallisuutta voi rajoittaa heidän rajalliset taitonsa ilmentää omia ideoitaan. Osallisuutta voi edistää luomalla rakenteita, joiden avulla lapsen ääni nousee kuuluville. Lasten ajatuksia ja toiveita voi selvittää keskustelemalla, tai heidän leikkejään voi havainnoida. Leikki on lapselle ominainen toimintatapa, joten sen havainnointi ja dokumentointi ovat hyviä välineitä lasten osallisuuden tukemiselle. Lapset voivat myös piirtää ja valokuvata ajatuksiaan, tai niitä voi selvittää sadutuksen avulla. (Lapsiasiavaltuutettu 2009; Mackey & Vaealiki 2011, 83.) Yksi lasten osallisuutta vahvistavista menetelmistä on Vihreä lippu -toiminta.

Suuret ryhmäkoot voivat olla esteenä lasten osallisuuden toteutumiselle. Pienryhmätoiminta voi toisaalta tukea lasten osallisuutta, toisaalta taas se voi rajoittaa sitä, jos lasten toiveita ja mielipiteitä ei kuulla pienryhmiä muodostettaessa. Samoin on päiväkotiryhmissä usein käytössä olevien leikkitaulujen laita. Leikki-

taulujen tarkoituksena on helpottaa lasten valintaa. Osallisuus lisääntyy, kun lapsi saa itse valita mieleisensä leikin. Tiukasti toteutettuna se kuitenkin rajoittaa lasten osallisuutta, estää leikkien kehittymisen ja uusien, luovien leikkien syntymisen. (Leinonen 2014, 26.)

Osallisuuden esteenä voi olla osallisuuden käsitteen liian kapea rajaaminen. Esimerkiksi kuuleminen voidaan ymmärtää niin, että riittää, kun aikuinen kuulee lasta jossain asiassa, mutta tekee kuitenkin itse päätökset. Tai sitten kuuleminen voidaan ymmärtää laajemmin toiminnan kehittämisen näkökulmasta, jolloin lasta ohjataan pohtimaan ja suunnittelemaan asioita syvemmin. Osallisuus voidaan ymmärtää myös niin, että riittää, kun lapsi saa valita vapaan leikkiajan toimintansa (rajoitetuista) vaihtoehtoista tai vaikka kertoa oman asiansa vuorollaan piirissä. Kuitenkin osallisuus liittyy kaikkeen toimintaan: se liittyy päiväkodin arkeen ja perustoimintoihin, ja se liittyy sosiaalisiin suhteisiin. Se liittyy yhteiseen toimintaan sekä jokaisen lapsen omiin kokemuksiin osallisuudesta. (Leinonen 2014, 36.)

Komulainen (2012) toteaa kehittämishankkeessaan, että lasten osallistamisen toimintamalleja on olemassa varsin vähän. Osallisuuden toteutumista estää, jos aikuisella ei ole osaamista osallisuutta vahvistavista työmenetelmistä. Osallisuus voi jäädä toteutumatta myös silloin, kun ei tiedetä mitä se tarkoittaa. (Komulainen 2012, 30-31.)

Osallisuuden lisäämiseksi päivähoidon henkilöstölle tulisi tarjota aiheeseen liittyvää koulutusta sekä henkilöstön tulisi pohtia oman päiväkotinsa toimintatapoja. Kehittämällä uusia työmenetelmiä ja toimintatapoja osallisuus voi muotoutua kiinteäksi osaksi päivähoitoa. Lisäksi olisi tärkeää määritellä osallisuus kaikille yhteisellä tavalla, jotta päästäisiin parempaan osallisuuden ymmärtämiseen. (Stenvall & Seppälä 2008, 14, 23-25.)

Osallisuuden pedagogiikassa vaikeinta ei ole saada lapsia osallisiksi, vaan vaikeinta on saada aikuinen näkemään kaikki ne huikeat oppimisen, kokemisen ja yhdessäolon hetket, joihin olisi mahdollisuus tarttua. Aikuisen keskittymättömyys voi olla este osallisuudelle. Aikuisen tulisikin miettiä, istuuko hän lasten

kanssa lattialla leikkimässä, toimiiko hän rauhallisesti vai poukkoileeko hän siinä tänne, samaan aikaan kovaäänisesti muiden aikuisten kanssa höpöttäen. Laadukas osallisuuspedagogiikka vaatii toteutuakseen aikuiselta sensitiivisyyttä, havainnointia ja läsnäoloa. (Kataja 2014, 56, 72.)

3 KESTÄVÄ KEHITYS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Kestävän kehityksen kasvatus

Päiväkotien tehtävänä on tukea lasten kasvua kestävään elämäntapaan. Kaikkien ihmisten, myös varhaiskasvattajien vastuulla on huolehtia ympäristöstä ja kestävästä tulevaisuudesta. Kestävä kehitys on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään hyvään elämään nyt ja tulevaisuudessa. Se on arvokasvatusta, joka perustuu toisen ihmisen ja ympäristön kunnioittamiseen. Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on ihmisen kasvaminen vastuulliseksi ympäristökansalaiseksi. Kestävän kehityksen kasvatus on elinikäistä oppimista ja kasvamista. (Parikka-Nihti 2011, 12-13; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 22.)

Kestävän kehityksen kasvatus on vastuun antamista ja vastuun kantamista. Se on lasten aitoa osallistumista toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Siihen kuuluu olennaisesti avoimuus ja toisen kuuleminen. Osallistuessaan lapsi saa tunteen, että hän pystyy vaikuttamaan asioihin. Kuulluksi tulemisen kokemus voimaannuttaa, lisää halua vaikuttaa ja vahvistaa vastuun kantamista. Lapsi kasvaa osallistumisen ja yhteisöllisyyden kulttuuriin. (Luomi ym. 2010, 9; Parikka-Nihti 2011, 36.)

Kestävän kehityksen kasvatus perustuu sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitukseen. Siihen kuuluu oppimisen yhteisöllisyys ja tiedon rakentaminen jakamalla ja työstämällä sitä muiden kanssa. Aikuisen tehtävänä on järjestää lapsiryhmälle edellytykset tähän toimintaan. Lapsi saa itse kysyä ja etsiä vastauksia, ja näin hänen osallisuuden tunteensa vahvistuu. Kestävän kehityksen kasvatuksen myötä lapsi oppii kriittistä ajattelua, osallistumista päätöksentekoon, vastuun kantamista ja yhteisöllisyyttä. Kun lapsi saa pienestä pitäen aktiivisesti vaikuttaa omaa ympäristöänsä koskeviin asioihin, tällainen toimintamalli voimaannuttaa hänet myös myöhemmässä elämässä aktiiviseksi ympäristöasioissa. (Parikka-Nihti 2011, 24; Raittila 2011, 217.)

Kestävän kehityksen kasvatus ja ympäristökasvatus ovat suomenkielisinä rinnakkaiset käsitteet. Niiden tavoitteet ovat samanlaiset, mutta painotuksissa voi esiintyä eroja. Kestävän kehityksen kasvatus-käsitteessä painottuvat kaikki kestävän kehityksen ulottuvuudet: ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen. Ympäristökasvatus-käsitettä käytettäessä painottuu erityisesti kestävän kehityksen ekologinen ulottuvuus. (Vihreä lippu 2014.)

3.2 Kestävän kehityksen ulottuvuudet

Kestävän kehityksen neljä ulottuvuutta ovat ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen. Näiden eri osa-alueiden tasapaino on tärkeää niin ympäristön kuin ihmisenkin hyvinvoinnin kannalta. Kasvattajan tulisikin perehtyä kaikkiin neljään osa-alueeseen ja integroida ne varhaiskasvatuksen arkeen. Päiväkotikäisten lasten kohdalla kestävä kehitys tarkoittaa hyvin konkreettisia asioita, kuten kavereista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävien arkikäytäntöjen oppimista. (Luomi ym. 2010, 9; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 36.)

Ekologisesti kestävä kehitys

Ekologisesti kestävällä kehityksellä pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuutta, hidastamaan ilmastonmuutosta ja puuttumaan luonnonvarojen liikkakulutukseen. Päämääränä on maapallon säilyminen elinkelpoisena myös tuleville sukupolville. Lähtökohtana on sopeuttaa ihmisen toiminta maapallon luonnonvaroihin ja luonnon kestokykyyn. Tämä on haasteellista jatkuvan väestökasvun ja lisääntyvien kulutusmieltymysten vuoksi, ja vaatiikin sekä tuotanto- että kulutustapojen muutosta ja yhteistyötä kaikkien maapallon ihmisten kesken. (Wolff 2004, 24; Suomen YK-liitto 2014.)

Ekologisesti kestävän kehityksen kasvatus on perinteisin kestävän kehityksen näkökulma varhaiskasvatuksessa. Lapsen kanssa pohditaan, mikä on ekologisesti kestävää toimintaa ja mietitään, voiko esimerkiksi toisen roska olla toisen aarre. Lapsi saa aikuiselta mallin veden ja energian säästämiseen sekä kierrä-

tykseen. Kyse on siis mallioppimisesta. Kasvattajan on hyvä muistaa, että hänen omat arvonsa ja asenteensa välittyvät lapsille. (Parikka-Nihti 2011, 19-20; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 44; Raittila 2011, 209.)

Ekologisesti kestävä kehitys kasvatukseen kuuluu myös lähiympäristöön tutustuminen. Siinä pyritään vahvistamaan lapsen luontosuhdetta. Yhteistoiminnallisuutta on yhdessä lähimetsästä huolehtiminen. Ajatuksena on, että mitä lapsi oppii arvostamaan jo pienenä, sitä hän ei halua aikuisenakaan tuhota. Kasvattajan rooli on ihmetellä ja ihastella yhdessä lapsen kanssa luonnon ihmeitä. Lasta innostetaan ja kannustetaan tutkimiseen, kokeilemiseen ja omien havaintojen tekemiseen. (Parikka-Nihti 2011, 19.)

Pohjimmiltaan ekologisessa kestävyudessa on kyse huolehtimisesta, arvostuksesta ja välittämisestä muita ihmisiä, luontoa ja ympäristöämme kohtaan. Jotta lapsi pystyisi arvostamaan muita, on hänen ensin itse saatava tunne, että häntä arvostetaan. Tämä vaatii kasvattajalta lapsen aitoa kuulemistä ja näkemistä. (Parikka-Nihti 2011, 18.)

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys

Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa on keskeistä hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle. Niiden arvoperustana on tasa-arvo, demokratia, oikeudenmukaisuus, toisten kunnioittaminen, monikulttuurisuus, osallisuus ja yhteisöllisyys. Sosiaalisesti tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja sosiaalisten erojen kasvua. Kulttuurisesti pyrkimyksenä on vahvistaa kulttuurista identiteettiä sekä lisätä erilaisten kulttuurien tuntemusta ja arvostusta. Kaikille mahdollinen varhaiskasvatusjärjestelmämme on osa sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. (Järvinen ym. 2009, 109; Parikka-Nihti 2011, 23; Wolff 2004, 25.)

Kulttuurinen kestävyys varhaiskasvatuksessa korostaa suvaitsevaisuutta toista ihmistä kohtaan. Kasvattajan tulee edistää erilaisista taustoista tulevien lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Tärkeää on aikuisen malli toisen ihmisen kohtaamisesta. Kulttuuriseen kestävyYTEEN kuuluu tutustuminen omaan suomalaiseen

kulttuuriin, sen satuihin, tarinoihin, juhliin, leikkeihin ja lauluihin. Kulttuurinen juurtuminen vahvistaa lapsen minäkuva. Lisäksi kulttuuriseen kestävyYTEEN kuuluu vuorovaikutus muiden kulttuurien kanssa. Monikulttuurisuutta voi käsitellä lasten kanssa leikkien avulla, vierailemalla eri kulttuureita esittelevissä kohteissa tai pyytämällä vieraita päiväkotiin. (Parikka-Nihti 2011, 26; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 39-40.)

Sosiaalisen kestäväN kehityksen keskiössä ovat kasvatus, koulutus, terveys ja yhteisöllisyys. Merkittäviä arvoja ovat avoimuus, yhteistoiminta, osallistumisen mahdollisuudet ja vastuun kantaminen. Sosiaalinen kestävä kehitys korostaa ihmissuhteiden tärkeyttä ja yhteisöllisyyttä niin, että jokainen ihminen tulee hyväksytyksi ja arvostetuksi omassa yhteisössään. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-38; Penttinen 2013, 7.)

Sosiaalisesti kestävässä varhaiskasvatuksessa painottuvat vuorovaikutustaidot, hyvät tavat, vastuunotto, lasten osallisuus, elämänhallinta, toisten ihmisten huomioon ottaminen sekä yhteistyö arjessa. Tärkeä osa on fyysisesti ja psyykkisesti turvallinen päivähoitoympäristö. Hyvin suunniteltu oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, kokeilemaan ja ilmaisemaan itseään. Turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet puolestaan edistävät lapsen hyvinvointia. Päivähoitopaikan lisäksi oppimisympäristöksi on hyvä ottaa lähiympäristö, ja kotikunnasta voi etsiä eri alojen asiantuntijoita, joiden kanssa tehdä yhteistyötä. Liittyminen ympäröivään yhteiskuntaan kuuluu sosiaalisesti kestäväN kehityksen malliin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37.)

Taloudellinen kestävä kehitys

Taloudellinen kestävä kehitys on tasapainoista kasvua, joka ei perustu velkaantumiseen eikä luonnonvarojen hävittämiseen. Siinä palveluita ja tavaroita tulee tuottaa niin, että ympäristöä rasitetaan nykyistä vähemmän. Siihen kuuluu myös vastuullinen kuluttaminen. Nämä asiat luovat perustan ihmisten hyvinvoinnille ja sosiaaliselle kestävyydelle. (Wolff 2004, 24.)

Kasvatus ja koulutus jo itsessään ovat taloudellisesti kestävästä kehitystä. Varhaiskasvatuksessa siihen kuuluu ympäristöä säästävien arkikäytäntöjen oppimista, tavaroiden kierrätystä ja korjaamista sekä säästäväisyyttä. Aikuinen toimii omalla käytöksellään tässäkin esimerkkinä lapselle, kuten esimerkiksi sammuttaa valot huoneesta pois lähtiessään. Lapsille vastuullinen kuluttaminen voi tarkoittaa lelujen ja vaatteiden kierrätystä, itse tekemistä, luonnonmateriaalien käyttöä, tavaroista huolehtimista ja leluttomuutta. Lasten mielikuvitus kehittyy, kun he eivät ole jatkuvasti valmiiden lelujen ympäröimiä. Myös vanhempien kanssa voi keskustella lasten suurista lelumääristä ja kannustaa heitäkin vähentämään lelujen ostamista lapsille. (Parikka-Nihti 2011, 21-22; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 41.)

3.3 Vihreä lippu -ympäristöohjelma

Vihreä lippu on päiväkodeille, kouluille ja oppilaitoksille suunnattu kestävä kehityksen ohjelma. Se on oivallinen työkalu toteuttaa opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien kestävä kehityksen sekä osallisuuden tavoitteita. Kestävä kehityksen kasvatus osana jokapäiväistä arkea, lasten osallisuus aktiivisina toimijoina, ympäristökuormituksen vähentäminen ja yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa ovat Vihreä lippu -ohjelman periaatteita. (Vihreä lippu 2013.)

Nykyään ympäristöohjelman tai kestävä kehityksen suunnitelman laatiminen on monen koulun ja päiväkodin arkipäivää, ja Vihreä lippu -ohjelma tarjoaakin tähän valmiita malleja ja toimintaideoita. Niitä hyödyntämällä vasta-alkajienkin on helppo tulla mukaan toimintaan. Kun Vihreän lipun tavoitteissa on onnistuttu, saa koulu tai päiväkotitunnustukseksi lipputankoonsa liehumaan vihreän lipun. (Joensuu 2004, 146.)

Osallisuus toteutuu Vihreä lippu -toiminnassa esimerkiksi ympäristöraatina, johon kuuluu sekä lapsia että aikuisia. Ympäristöraadin pyrkimyksenä on vahvistaa lasten osallisuutta antamalla heille aidosti vaikutusvaltaa ja toimintamahdollisuuksia. Oman mielipiteen ilmaisemisen lisäksi opitaan kuuntelemaan muiden

mielipiteitä. Lapset ja nuoret ovat aktiivisia toimijoita niin projektien suunnittelussa ja toteutuksessa kuin niiden arvioinnissakin. (Joensuu 2004, 147.)

Vihreä lippu -toiminta on yleisesti ottaen aina vaikuttavaa, sillä lipun saaminen edellyttää puheiden lisäksi toimintaa. Koulujen ja päiväkotien kirjoittamien raporttien mukaan muutoksia ympäristöystävällisempään suuntaan oli tapahtunut. Jossain kohteissa veden kulutus oli vähentynyt jopa 40 %, ja useissa kohteissa energian kulutus oli laskenut 10 %. Jättemäärät olivat pienentyneet kaikissa kohteissa lajittelun, harkitun kuluttamisen ja uudelleenkäytön seurauksena. Lisäksi useassa raportissa arvioitiin, että lasten ja nuorten ympäristöasenteet olivat muuttuneet vastuullisimmiksi. Myös yhteisöllisyyden oli todettu lisääntyneen. (Joensuu 2004, 148; Vihreä lippu 2013.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lasten osallisuuden toteutumista kestäväen kehityksen Vihreä lippu -toiminnassa mukana olevissa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Yksi Vihreä lippu -ohjelman periaatteista on osallisuus. Tämän periaatteen mukaan lasten tulee olla aktiivisia toimijoita niin suunnittelussa, toteutuksessa kuin arvioinnissakin.

Tutkimustehtävät olivat seuraavanlaiset:

1. Miten kasvattajat määrittelevät kestäväen kehityksen kasvatuksen?
2. Miten lasten osallisuus liittyy kestäväen kehityksen kasvatukseen?
3. Miten lasten osallisuutta tuetaan?
4. Millainen on osallistava kasvattaja?
5. Millä tavoin lasten osallisuutta voisi parantaa?

Tavoitteena oli myös kerätä lapsen osallisuutta vahvistavia menetelmiä arjen työkaluiksi.

4.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta

Tämä tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on moninaisen todellisen elämän kuvaaminen. Siksi suositetaan aineistonkeruumenetelmiä, joissa tiedonantajien näkökulmat ja "ääni" pääsevät esille. Tarkoituksena ei ole hakea yleistettävyyttä koko populaatioon vaan uudenlaista sekä erilaista ymmärrystä asiaan. (Kajaani AMK.)

Teoreettiseen osaan hankin tietoa kirjallisuudesta, aiheeseen liittyvistä opinnäytetöistä sekä internet-lähteistä. Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on ilmeinen, joten siksi se on välttämätön (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18). Kirjoitin tutkimuksen teoriaosuuden joulukuussa 2014-tammikuussa 2015. Keskeisiksi

käsitteiksi valitsin osallisuuden ja kestävän kehityksen. Tässä vaiheessa tutkimusprosessia muodostuivat myös viisi tutkimustehtävää.

Aineistonkeruumenetelmiksi valitsin teemahaastattelun sekä sähköisen kyselyn. Menetelmien valinnan tulee olla mietittyä ja perusteltua. Haastatteluja on useita lajeja, ja teemahaastattelu on yksi niistä. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, ja se sijoittuu strukturoidun eli lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastoon. Siinä edetään tiettyjen keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. Kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu mihinkään vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Tästä on sekä etuja että haittoja. Yksi eduista on joustavuus. Haastateltava voi tuoda haluamiaan asioita vapaasti esille. Hän voi myös kertoa aiheesta laajemmin kuin tutkija on ennakoanut. Haastateltavalta voidaan pyytää perusteluja mielipiteillensä tai hänelle voidaan esittää lisäkysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 204-205.) Mielestäni teemahaastattelu sopi tutkimusmenetelmäksi tähän tutkimukseen, sillä halusin haastattelutilanteen olevan keskusteleva ja vapaa-muotoinen.

Toisena aineistonkeruumenetelmänä käytin sähköistä kyselyä. Kyselyn etuna on muun muassa laajan tutkimusaineiston kerääminen. Kyselyllä on myös heikkouksia. Sitä pidetään pinnallisena menetelmänä, eikä tutkijan ole mahdollista varmistua, ovatko vastaajat vastanneet kysymyksiin rehellisesti ja huolellisesti. Sen heikkoutena pidetään myös vastaamattomuutta eli katoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Valitsin sähköisen kyselyn toiseksi aineistonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla pystyin tavoittamaan suuren joukon vastaajia ympäri Suomea.

Helmi-maaliskuussa 2015 haastattelin yhteensä kahdeksaa kaarinalaista varhaiskasvatuksen työntekijää. Heistä kuusi työskenteli päiväkodeissa ja kaksi heistä toimi perhepäivähoitajina. Osa haastateltavista työskenteli Kaarinan kau-

pungin palveluksessa, osa yksityisellä puolella. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Kukin haastattelu kesti puolesta tunnista tuntiin, ja ne toteutettiin kunkin työntekijän omalla työpaikalla työpäivän aikana. Pyysin haastateltavilta luvan nauhoittaa haastattelun, ja kerroin heille hävittäväni äänitteen heti litteroinnin jälkeen. Nauhoitin haastattelut kahta lukuun ottamatta. Näissä kahdessa haastattelussa kirjoitin vastaukset paperille käsin.

Osa haastattelemistani kasvattajista oli ollut mukana Vihreä lippu -toiminnassa jo lähes 20 vuotta eli toiminnan alkua ajoista asti, osa vasta muutaman vuoden. Osa oli tullut mukaan toimintaan tullessaan töihin päiväkotiin, joka oli mukana Vihreä lippu -ohjelmassa. Haastateltavista kaksi työskenteli esikouluryhmissä, ja loput sitä pienempien lasten kanssa.

Helmi-maaliskuussa lähetin myös yhteensä 59 sähköistä kyselyä Vihreä lippu päiväkoteihin eri puolille Suomea. Kyselyiden vastausprosentti oli todella alhainen: sain vain kahdeksan vastausta. Olin melko pettynyt tähän, sillä olin tarkoituksella tehnyt lyhyen, selkeän kyselyn, jotta ihmiset jaksaisivat vastata siihen. Jälkeenpäin mietin, olisiko minun pitänyt lähettää kyselyt myöhemmin uudelleen samoille vastaanottajille. Saamani kahdeksan vastausta kuitenkin toivat toivoamani lisätietoa tähän tutkimukseen. Sekä haastatteluista että kyselyistä saamani vastaukset on luettavissa tutkimustulokset osassa.

4.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineiston analyysivaiheessa on tarkoitus löytää vastaus tutkimustehtäviin. Aineiston käsittely ja analysointi aloitetaan mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Aineistoa siis sekä analysoidaan että kerätään samanaikaisesti. Analyysin aikana on myös hyvä palata tutkimuskysymykseen useaan otteeseen, jotta analyysi pysyy ”linjassa”. (Hirsjärvi ym 2009, 223; Kajaanin AMK.) Kirjoitin siis haastattelut puhtaaksi aina mahdollisimman pian kunkin haastattelun jälkeen. Tutustuin saamaani aineistoon tarkasti, teemoittelin vastaukset ja poimin niistä ydinasiat eli tutkimuskysymysten kannalta olennaiset asiat. Kävin aineiston läpi useaan kertaan. Palasin useaan otteeseen tutkimustehtäviin, sillä ke-

räämässäni haastatteluaineistossa oli paljon materiaalia, joka ei liittynyt tähän tutkimukseen. Olikin tärkeää rajata hyödynnettäväksi kelpaava aineisto.

Tutkimus ei kuitenkaan ole valmis vielä siinä vaiheessa, kun tulokset on analysoitu. Tuloksia pitää myös selittää ja tulkita. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä. Saadun aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko onkin tutkimuksen ydinasia. (Hirsjärvi ym. 2009, 221, 229.) Saadut tulokset liitetään teoriataustaan ja aiempiin tutkimuksiin. Hyvä tutkimusteksti on omien oivallusten ja teoriakirjallisuuden vuoropuhelua. (Kajaanin AMK.)

Seuraavassa kappaleessa esittelen keräämästäni tutkimusaineistosta muodostamani tutkimustulokset. Mukana on siis sekä haastatteluista että sähköisistä kyselyistä saatu materiaali. Käytetyt lainaukset on poimittu sekä haastatteluista että kyselyistä.

Alaotsikot seuraavat tutkimustehtävien asettelua: ensimmäisessä osassa selvitan kestävän kehityksen kasvatuksen määritelmän sekä miten osallisuus liittyy siihen. Toisen osan aiheena on lasten osallisuuden tukeminen. Kolmannessa osassa selvitetään, millainen on osallistava kasvattaja, ja neljännessä osassa luetellaan keinoja lasten osallisuuden parantamiseksi.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Kestävän kehityksen kasvatus

Kestävän kehityksen kasvatuksen määrittelyä kysyttäessä luonto ja metsäretket nousivat vastauksissa vahvasti esille. Haastateltavien mukaan tavoitteena on tehdä luonto tutuksi lapsille heidän omien kokemustensa kautta. Lapsille pyritään luomaan tunnesuhde luontoon. Metsäretkiä tehdään vähintään kerran viikossa, jossain yksiköissä useitakin kertoja viikossa. Useissa ryhmissä toteutetaan myös Metsämörri -toimintaa. Lapset nauttivat metsäretkistä ja oppivat arvostamaan metsää muun muassa mukavana leikkipaikkana. Lapsille pyritään luomaan ajatus luonnon hyvinvoinnin tärkeydestä.

Päiväkodissa otetaan kestävän kehityksen ensimmäiset askeleet. Herätellään lasten ajatuksia ja tietoisuutta siitä, miten voi elää luontoa säästäen.

Kestävän kehityksen kasvatuksessa lapsia opastetaan toimimaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Siihen kuuluvat jokapäiväiset rutiinit, jotka jäävät pikku hiljaa lasten mieleen. Lapset oppivat sammuttamaan tarpeettomat valot, pesemään kädet vettä tuhlaamatta sekä lajittelemaan roskat niille kuuluiin jäteastioihin. Parissa yksikössä oli käytössä hienot ”roskiskärret”, joilla lapset kuljettivat roskat jäteastioille. Yhdessä päiväkodissa oli upea ”roskarobotti”, jonka sisään lapset saivat lajitella muun muassa lasi- ja metalliroskat. Useissa yksiköissä oli kuvalliset käsienpesuohjeet wc-tilojen seinissä. Joidenkin päiväkotien seinillä oli esimerkiksi ”sammuta valot”-muistilappuja.

Kestävän kehityksen kasvatuksessa lapsia opetetaan kohtelevaan niin leluja kuin muitakin tavaroita hyvin. Askarteluissa käytetään paljon sekä luonnon- että jättemateriaaleja. Lähimetsästä ja -ympäristöstä pidetään huolta, ja niissä järjestetään roskienkeruutalkoita. Kirjaston käyttömahdollisuus koetaan tärkeänä.

Kestävän kehityksen toimintaan kuuluvat ympäristöraadit, joissa lapset ovat osallisina. Niitä järjestetään päiväkodeissa pääsääntöisesti kerran kuukaudes-

sa, perhepäivähoidossa hieman harvemmin. Ympäristöraadeissa pohditaan erilaisia asioita muuttolinnuista jäteasioihin. Tärkeää näissä raadeissa on lapsen äänen kuuluminen. Ympäristöraadin toteuttaminen on sitä helpompaa mitä vanhempia raadin osallistujalapsen ovat. 5-6-vuotiailla osallisuus toteutuu helpommin: he osaavat jo kertoa omia kokemuksiaan esimerkiksi luonnosta ja kierrätyksestä. He osaavat myös paremmin tuoda esille omia ideoitaan, kun taas pienempien lasten kanssa toimiessa aikuisen tulee kuunnella lasta tarkasti ja herkästi sekä tarttua tämän ideoihin.

Muita kestävään kehitykseen liittyviä tapahtumia, mitä päivähoidossa järjestetään, ovat muun muassa maaliskuinen Earth hour, lelunvaihtoviikot, linturetket, sadonkorjuujuhla, kierrätysolympialaiset, joulurauhanjulistus metsän eläimille ja ”luonnon ystävän vala”. Eräissä yksiköissä lasten kanssa oli istutettu muun muassa puita, perunoita ja kukkasipuleita. Yhdessä päiväkodissa oli rakennettu ”Reilun kaupan” –kauppaleikki, johon henkilökunta ja vanhemmat olivat tuoneet Reilun kaupan tuotteita. Myös vanhemmille järjestetään erilaisia tapahtumia, esimerkiksi perhe- tai äitienpäiväiltoja sekä luontopolkuja metsässä.

Luontopolulla lapset opastivat vanhempiaan.

Kestävän kehityksen neljää ulottuvuutta – ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen – ei mitenkään eritellä toiminnassa, mutta silti ne kaikki toteutuvat toiminnassa. Taloudelliseen ulottuvuuteen kuuluvat esimerkiksi erilaiset mittaukset: veden kulutuksen, käytetyn käsipaperin ja jätteiden mittaaminen. Ekologiseen ulottuvuuteen kuuluvat erilaiset luontokokemukset. Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluvat muun muassa hyvät tavat ja reilu kaveruus. Kulttuuriseen ulottuvuuteen kuuluvat perimätieto, suomalainen kulttuuri ja kunnioittava kohtelu kaikkea vanhaa kohtaan.

Kestävän kehityksen toiminnan tärkeimmiksi arvoiksi ja tavoitteiksi nousivat ihmisten ja luonnon kunnioittaminen sekä yhteisöllisyyden lisääminen. Tärkeää on myös lasten kasvaminen omaan pohdintaan ja toiminnallisuuteen. Ympäristökasvatus on vuosien projekti. Tiedon on tarkoitus jäädä ihmisen alitajuntaan. Kun ihminen oppii arvostamaan luontoa ja hänelle jää siellä vietetyistä hetkistä

hyvät muistot, hän ei kenties aikuisenakaan halua tuhota luontoa vaan suojella sitä. Samoin tavoitteena on, että tavat valojen sammuttamisesta, veden säästämistä ja kierrätyksestä jäisivät alitajuntaan ja tulisivat aikuisena automaattisesti ja itsestään. Kestävän kehityksen kasvatus on myös asenne- ja arvokasvatusta.

Pidetään huolta yhteisestä ympäristöstä. Ei hajoteta, ei roskata.

Kestävän kehityksen kasvatus tapahtuu lapsentasoisesti. Lasten kanssa voi pohtia, häviävätkö roskat luonnosta itsestään ja miltä eläimistä tuntuu, kun heidän kotimetsänsä on roskainen, tai kun oravan tassu liimaantuu purkkaan. Asian tulee olla lasta motivoiva, ja aikuisen tulee itse olla innostunut asiasta.

Aikuinen voi kertoa lapselle, että orava on iloinen, kun hänen kotipuutaan ei kaadeta, kun lapsi piirtää paperin molemmille puolille ja paperia säästyy.

Eräässä päiväkodissa oli käytössä käsinuket, joiden avulla lapsille opetettiin kestävään kehitykseen liittyviä asioita. Tuokiossa esimerkiksi toinen käsinukeista käyttäytyi ”hölmösti”: piirsi vain yhden viivan paperille ja heitti sen sitten roskiin. Toinen käsinukke ja tietysti lapset opastivat tätä ”hölmömpää” nukkea, miten oikein pitää toimia. Kun asiat tuodaan lapsille lapsentasoisesti ja innostavasti, ne myös jäävät paremmin lapsen mieleen.

Entä liittyvätkö lasten osallisuus ja kestävä kehitys yhteen? Vastausten mukaan ne kuuluvat olennaisesti yhteen, ja lasten mukanaolo on koko Vihreä lippu-toiminnan idea. Lapset ovat osallisia kaikessa toiminnassa, ja heidän ääntään pyritään kuulemaan. Ajatuksena on, että lapset oppivat paremmin itse tekemällä ja kokeilemalla kuin pelkästään paikoillaan istumalla ja aikuista kuuntelemalla. Toiveena on, että lapset sisäistävät oppimansa asiat niin, että ympäristöystävällisistä tavoista tulisi lapsille pysyviä ja elinikäisiä ja että ne siirtyisivät myös koteihin.

5.2 Lasten osallisuuden tukeminen

Yleisin vastaus keinoksi tukea lasten osallisuutta oli lasten kuuleminen ja heidän ideoihinsa tarttuminen. Aikuiset pohtivat yhdessä lasten kanssa, mitkä ideat ovat toteuttamiskelpoisia ja mitkä eivät. Aikuisen tulee perustella lapsille, jos jotain ideaa ei voi toteuttaa. Tärkeänä osana on lasten havainnointi, ja varsinkin pienempien lasten ideat tulee poimia sen perusteella. Haastateltavat kokivat yleisesti, että pienten lasten osallisuutta on vaikeampi toteuttaa kuin isompien lasten.

Eskarilaisten kanssa se (osallisuus) on tosin huomattavasti helpompaa kuin pienempien lasten kanssa.

Lasten osallisuutta tukevat Vihreä lippu -ohjelmaan kuuluvat lasten ympäristöraadit. Niissä lapsi saa äänensä kuuluviin.

Raadissa keskustellaan muun muassa teemaan liittyvistä asioista sekä aina on jotain ”tekemistä”.

Raatilaiset ovat olleet mukana päättämässä projektin tavoitteista, sisällöstä ja toimintamalleista.

Lisäksi raatilaisilla on tärkeä tehtävä välittää ”tietoa” niille lapsille, jotka eivät sillä kertaa ole osallistuneet raatiin.

Raadin tehtävä on opettaa ja kertoa asioita muille lapsille.

Lastenraadin jäsenet tuovat omiin ryhmiin palautetta ja infoa teemasta ja mitä on suunnitteilla.

Ympäristöraateja toteutetaan eri taloissa eri tavoin. Joissain päiväkodeissa vain esikouluikäiset osallistuvat ympäristöraateihin, joissain taas jokaisesta ryhmästä osallistuu pari lasta. Toisissa päiväkodeissa raatilaiset vaihtuvat joka kerta, kun taas toisissa on pysyvät vakioraatilaiset.

Lapset toimivat aktiivisina osallisina kaikessa kestäväen kehityksen toiminnassa. He osallistuvat kierrätykseen ja lajitteluun sekä ryhmässä että jätteiden lajittelu-

pisteissä. He voivat toimia ”vesipoliiseina”, ”biojätevahteina” ja ”energiavahteina”. Lisäksi lapsille ja perheille järjestetään kirja-, vaate- ja lelunvaihtotoreja.

Lasten osallisuutta tuetaan kuuntelemalla lasten leikkitoiveita sekä ottamalla lapset mukaan leikkien ja leikkipaikkojen suunnitteluun. Lisäksi leluhankinnoissa kuullaan lasten mielipiteitä. Lasten ääni pyritään vastausten mukaan saamaan esille myös pienryhmissä ja piireissä. Lasten toiveita ja mielipiteitä voidaan selvittää vaikkapa äänestyksen avulla.

Yksi haastateltavista kertoi, että heillä lasten osallisuutta pyritään lisäämään haastattelemalla lapsia. Näissä haastatteluissa lapsilta kysytään heidän mielipiteitään päiväkodin eri toiminnoista: lepohetkestä, vapaasta leikistä, Metsämörriretkistä, askarteluista tai muusta vastaavasta. Päiväkodin toimintaa pyritään sitten muokkaamaan ja suunnittelemaan lasten vastausten ja mieltymysten perusteella.

Lapsi saa kertoa oman mielipiteensä eri toiminnoista piirtämällä paperille hymnaaman, surullisen naaman tai totisen naaman.

Haastateltavien mukaan lasten osallisuutta edistää innostunut aikuinen. Hän tarttuu lasten ideoihin, ja ihmettelee ja pohdiskelee lasten kanssa asioita. Esimerkiksi metsäretkellä lapsen ihmetellessä leppäkerttua aikuinen lähtee mukaan ihmettelyyn.

Aikuinen ja lapsi voivat yhdessä pohtia, että mitä se leppäkerttu syö, ja missä sen kotikolo on vai pitäisikö sille rakentaa sellainen.

He voivat laulaa ja lorutella leppäkerttusta. Aihetta voi jatkaa päiväkodissa vaikka leikin, sadun tai askartelun muodossa.

Aikuinen ei ole infopiste vaan kulkee lapsen rinnalla ihmettelemässä, tutkimassa ja ottamassa asioista selvää yhdessä lapsen kanssa.

Lasten osallisuuden toteutumista estää aikuinen, joka ei pidä lasten osallisuutta tärkeänä eikä ole motivoitunut siihen. Osallisuutta estää myös aikuisen joustamattomuus, eli jos aikuinen ei pysty luopumaan omista suunnitelmistaan tai muuttamaan niitä. Aikuisen mielestä lasten osallisuuden toteuttamisesta voi olla

vaivaa tai siitä voi aiheutua sotkua. Erään haastateltavan mukaan positiiviset kokemukset osallisuudesta kuitenkin saattavat innostaa ja motivoida aikuista. Aikuisen oma esimerkki on isossa roolissa.

Vastausten mukaan lasten osallisuuden toteutumista estävät myös liian vähäinen aikuisten määrä suhteessa ryhmän lapsimäärään sekä huonot, liian pienet tilat. Liian suuri lapsimäärä samassa ryhmässä voi myös olla osallisuuden esteenä.

28 lapsen ryhmässä osallisuus on hankalampaa kun aiemmin, kun lapsia oli vähemmän. Emme voi tehdä nopeasti vaihtuvia suunnitelmia lasten ääntä kuunnellen. Tilat tulevat vastaan.

Eräessä yksikössä kaikki ryhmät käyttivät päivittäin samoja leikkitiloja: ensin osa lapsista oli ulkona ja osa sisällä, ja sitten vaihdettiin paikkoja. Tällöin lapset eivät voineet esimerkiksi jättää aloittamiaan leikkejä ja jatkaa niitä myöhemmin, vaan leikit piti aina siivota pois. Myös ryhmien aikataulut koettiin tuolloin tiukemmiksi ja joustamattomimmiksi.

5.3 Osallistava kasvattaja

Vastausten mukaan osallistava kasvattaja on aidosti innostuva, ja hän osaa innostaa myös lapsia. Hän on kiinnostunut lapsen ajatuksista, ja hän arvostaa lasta, tämän mielipiteitä ja kokemuksia. Aikuisen oma malli ja esimerkki kaikessa toiminnassa ovat tärkeitä. Merkittävä rooli on kasvattajan omalla asenteella, motivaatiolla ja sitoutumisella.

Vihreä lippu –asiasta täytyy olla myös itse innostunut ja asia täytyy kokea tärkeäksi.

Kasvattajan tulee olla toiminnan mahdollistaja. Lapsen osallisuuden huomioiminen näkyy hänen päivittäisessä toiminnassaan. Kasvattaja ottaa huomioon lasten ajatukset, ja huomaa myös vähemmän näkyvät aloitteet. Osallistava kasvattaja on läsnäoleva, kuunteleva ja oikeat kysymykset esittävä. Hän sietää jonkin verran kaaosta.

Aikuisen rooli päiväkodissa on mahdollistaa lapselle osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Osallistava kasvattaja on reflektiokykyinen ja valmis menemään oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Kestävän kehityksen periaatteet kulkevat punaisena lankana varhaiskasvatuksen jokaisessa orientaatioalueessa. Toiminnassa huolehditaan lapsilähtöisyyden toteutumisesta.

Kasvattaja on valmis ravistelemaan omia totuttuja käsityksiään asioista ja valmis muuttamaan niitä.

Entä miksi lasten osallisuuden tukeminen on tärkeää? Vastausten mukaan sen avulla lapsista kasvaa vastuullisia ”minä osaan”-, ”minä taidan”- ja ”minä tiedän miten toimia”-ihmisiä. Osallisuuden avulla lapsi oppii, että omalla toiminnalla pystyy vaikuttamaan. ”Kaikki tarvitsevat kaikkia”-ajatus korostuu, kun lapsi ja aikuinen ovat samalla viivalla. Useissa vastauksissa nousi esille myös toteamus, että lapset sitoutuvat paremmin leikkimään niissä paikoissa, jotka on yhdessä suunniteltu.

Erään vastauksen mukaan lasten osallisuuden tukeminen on tärkeää, sillä lapset ovat tulevaisuuden aikuisia, ja vastuuntunto itsestä, muista ja ympäristöstä on tärkeää oppia pienestä pitäen. Lapsi ei kuitenkaan opi sitä, jos hänellä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa omaan olemiseensa ja valintoihinsa. Kasvattajan tehtävänä onkin kannustaa lapsia omatoimisuuteen ja vastuunottoon niin omien asioiden hoitamisessa kuin myös ympäristön huomioimisessa.

Lastenraadeissa harjoitellaan tärkeitä vuorovaikutustaitoja ja rohkaistutaan tuomaan esille omia kokemuksia ja mielipiteitä. Tämä vahvistaa lapsen itsetuntemusta ja itsetuntoa. Minäkäsitys saa rakennusaineita.

Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti toimimalla ja näitä periaatteita noudattamalla kestävän kehityksen toimintatavoista tulee osa lasten arkea. Lapsista kasvaa sukupolvi, joka ymmärtää kestävän kehityksen toiminnan tärkeyden.

Vastuuseen kasvaminen vähitellen ja luonnon arvostaminen pienillä teoilla ja toistuvilla rutiineilla päiväkodin käytännöissä luo pohjaa aikuisuuteen asti. Ihmiselle alkaa muodostua arvoja ja asenteita, joiden mukaan hän tekee valintoja ja toimii.

Tavoitteena on, että lapsi kasvaisi ympäristöä arvostavaksi kansalaiseksi.

Osallisuus lisää sitoutumista kaikilla kestävän kehityksen osa-alueilla. Esimerkiksi yhdessä vastauksessa kerrottiin, että sosiaalisesti kestävän kehityksen alueella heidän päiväkodissaan noudatettiin kiusaamisen nollatoleranssia, ja siellä säännöt ja sopimukset oli lasten kanssa yhdessä tehty ja sovittu.

5.4 Osallisuutta parantavia keinoja

Haastatteluni lopuksi tiedustelin vastaajilta keinoja lisätä lasten osallisuutta. Sitä voi heidän mukaansa lisätä tarttumalla lasten ideoihin ja antamalla niille tilaa. Aikuisen tulee olla tarkkana, jotta hän huomaa lapsen pienenkin aloitteen, tarttuu siihen ja kehuu lasta. Lapset voivat esimerkiksi itse suunnitella ja pitää väpiirejä tai jumppatuokiota muille lapsille.

Lapsilta voi vaikka kysellä, että ”mitä voi tehdä pallolla”, ja toimia sitten lasten ehdotusten mukaisesti.

Aikuisten havainnot toiminnan suunnittelun pohjalla.

Yksi haastateltavista koki, että on helpompaa ja pääsee itse vähemmällä, kun kuuntelee lasten ideoita ja tarttuu niihin.

En ole enää aikoihin etsinyt kirjoista tai netistä mitään askarteluvinkkejä, vaan ideat ovat tulleet lapsilta, ja niitä ollaan sitten lähdetty yhdessä toteuttamaan.

Syventyminen johonkin tiettyyn aiheeseen esimerkiksi projektin muodossa lisää lasten osallisuutta. Aikuinen voi tukea lapsia kyselemällä ja johdattelemalla. Eräässä päiväkodissa järjestettiin sadonkorjuujuhlat, jota varten lapset saivat tuoda kotoa juureksia sekä käydä päiväkodin aikuisen kanssa kaupassa ostoksilla. Lapset askartelivat juhlia varten muun muassa kylttejä juureksista, ja muis-

ta ryhmistä tuli lapsia vierailulle juhliin. Projektia voi jatkaa ja laajentaa lasten toiveiden mukaisesti.

Vihreä lippu –toimintaan kuuluvat myös erinäiset vesi-, jäte- ja energiamittaukset ja -kartoitukset, ja niitäkin voi tehdä yhdessä lasten kanssa. Esimerkiksi yhdessä päiväkodissa mitattiin, paljonko vettä kului viikon aikana. Aikuinen kävi yhdessä lasten kanssa päivittäin lukemassa vesimittaria, ja lasten kanssa mietittiin, kuinka monta ämpärillistä vettä se on. Toisessa päiväkodissa lapsille näytettiin, kuinka paljon vettä kului käsienpesun aikana. Käsienpesualtaasta otettiin vesilukko pois, ja lapset pystyivät vertaamaan, kuinka paljon enemmän vettä valui alla oleviin maitotölkkeihin, jos hana oli auki myös käsien saippuoinnin ajan kuin jos hanan sammutti siksi aikaa.

Eräässä ryhmässä laskettiin lasten viikottaista käsienpesumäärää, ja lapset saivat aina käsienpesun jälkeen laittaa leiman isoon paperiin. Leiman laittaminen isolle paperille oli helpompaa kuin esimerkiksi rastin laittaminen johonkin pienen ruutuun, joten ryhmän nuorimmatkin lapset pääsivät osallisiksi tähän toimintaan. Toisessa yksikössä lapset saivat itse punnita päivän aikana kertynyttä biojätettä samoin kun viikon aikana kertynyttä käsipaperimäärää. Kestävän kehityksen kasvatuksessa on siis tärkeää, että asiat esitetään lapsentasoisesti ja konkreettisesti, ja että lapsi saa itse osallistua tekemällä ja kokeilemalla.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tulosten yhteenveto

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää lasten osallisuuden toteutumista Vihreä lippu -ohjelmassa mukana olevissa päiväkodeissa ja perhepäivähoitoyksiköissä. Vihreä lippu -toiminnan periaatteisiin kuuluu osallisuus. Haastatteluista ja kyse-lyistä saamieni vastausten mukaan lasten osallisuus ja kestävän kehityksen kasvatus kuuluvat olennaisesti yhteen. Vihreän lipun päivähoidossa lasten osallisuus kuuluu päiväkodin arkeen ja toimintakulttuuriin, ja sen toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Tutkimustulosten mukaan lasten osallisuus toteutuu jokapäiväisissä, arkisissa askareissa, lasten kuulemisessa ja havainnoimisessa sekä lasten ideoihin tart- tumisessa. Se toteutuu sadutuksen, lasten haastattelujen ja erilaisten projektien muodossa. Vihreä lippu -toiminnan myötä se toteutuu myös ympäristöraatien muodossa. Peruslähtökohtana on, että lapsi oppii parhaiten itse tekemällä ja kokeilemalla.

Samankaltaisiin tuloksiin ovat päässeet myös Stenvall & Seppälä (2008) omas- sa tutkimuksessaan. Heidän mukaansa lasten osallisuus päivähoidossa toteu- tuu arkiaskareina, lasten ideoiden kehittelynä, projekteina, sadutuksena, haas- tatteluina tai keskusteluina. Siihen kuuluu lasten ideoiden kuuleminen, vuoro- vaikutus ja yhteistoiminnallisuus. (Stenvall & Seppälä 2008, 10.)

Tutkimuksessani haastateltavat kokivat yleisesti, että osallisuuden toteuttami- nen on sitä vaikeampaa mitä pienempiä lapsia ryhmässä on. Kaikki toiminta on aivan erilaista esikouluikäisten kanssa kuin pienten yksivuotiaiden kanssa. Tut- kimustulosten perusteella voin todeta, että lapsen ikä vaikuttaa osallisuuden toteutumiseen.

Samaan tulokseen ovat päätyneet myös Stenvall & Seppälä (2008) omassa tutkimuksessaan. Heidän saamiensa tulosten mukaan pienten lasten osallisuus

on lähes olematonta, ja osa vastaajista pohtikin, onko pienten lasten kannalta edes tärkeää puhua osallisuudesta. Osallisuus kuitenkin kehittyy lapsen kasvun myötä, ja pienenä opitut toimintamallit on helpompaa siirtää uusiin ympäristöihin, kuten kouluun ja lopulta työelämään. (Stenvall & Seppälä 2008, 14, 23-25.)

Haastateltavien mukaan liian vähäinen aikuisten määrä suhteessa ryhmän lapsimäärään heikentää osallisuuden toteutumista. Myös tilat koettiin osallisuuden esteenä esimerkiksi silloin, jos useampi ryhmä käytti samoja tiloja vuorotellen. Tällöin toiminta oli joustamatonta ja aikataulutettua, eivätkä lapset voineet jatkaa aloittamiaan leikkejä myöhemmin.

Vennisen ym. (2010) tekemässä tutkimuksessa osallisuuden esteiksi nousi samoja asioita kuin minun saamissa tutkimustuloksissa: suuret lapsimäärät ja aikataulutus. Muita esteitä heidän tutkimuksensa mukaan olivat vajaa sekä vaihtuva henkilöstö, kiire, melu ja väsymys. (Venninen ym 2010, 56-57.)

Jos vertaan saamiani tutkimustuloksia Shierin (2001) teoriaan osallisuuden tasoista, saamieni vastausten perusteella voin todeta lasten osallisuuden toteutuvan vaihtelevasti tasosta yksi tasoon neljä. Joissain ryhmissä päästiin vain tasolle yksi eli lasten kuulemiseen, ja joissain taas päästiin tasolle neljä, eli lapset olivat mukana päätöksentekoprosessissa. Lasten osallisuuden toteutuminen vaihteli siis suuresti. Yhtenä merkittävän tekijänä olikin lapsiryhmän ikä. Näitä osallisuuden tasoja tulkittaessa on kuitenkin muistettava, että Shierin (2001) kehittämää teoriaa osallisuuden tasoista ei ole laadittu suoranaisesti päiväkotikäisille, mutta niitä voi käyttää suunnan näyttäjinä ja tukea antavana työkaluna lasten osallisuuden tukemisessa (Komulainen 2012, 30).

Saamieni tutkimustulosten mukaan kasvattajalla on merkittävä rooli lasten osallisuuden toteutumisessa. Kasvattaja on lasten osallisuuden toteutumisen mahdollistaja. On siis tärkeää, että kasvattaja ymmärtää osallisuuden merkityksen ja tärkeyden lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Komulaisen (2014) mukaan lasten osallisuuden vahvistamisessa ollaan varhaiskasvatuksen ytimessä (Komulainen 2014, 23). Lasten osallisuus ja laadukas päivähoito kulkevatkin käsi kädessä.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen keskeinen osa on sen luotettavuuden arviointi. Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia mittaustapoja. Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa toistettavuutta ja pysyvyyttä, ja validiteetti puolestaan tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus. Näiden käsitteiden käyttö on kuitenkin yksiselitteisempää kvantitatiivisella puolella kuin kvalitatiivisella puolella. Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulee silti arvioida jollakin keinolla. Laadulliseen tutkimukseen sopivatkin käsitteet uskottavuus, siirrettävyys, riippuvuus ja vahvistavuus. (Felixson 2013; Hirsjärvi 2009, 231; Salonen 2014.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää tutkimuksen aikaisten vaiheiden raportointi sekä henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Tutkimuksen luotettavuus rakentuu teorian ja tutkimustehtävien kautta tutkimuksen tuloksiin asti. Tärkeää on siis tutkimuksen kokonaishallinta eli sen sisäinen johtolanka. Yhtenä osana on tutkijan oma itsearvio tilanteesta. Tutkimuksen validiteetti voidaan tarkentaa myös käyttämällä eri tutkimusmenetelmiä. (Felixson 2013; Hirsjärvi ym. 2009, 232; Salonen 2014.) Minä käytin tutkimuksessani kahta eri tutkimusmenetelmää: haastatteluja sekä sähköistä kyselyä.

Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Sen tavoitteena on yleensä jonkin ilmiön ymmärtäminen, ei tilastollisten yhteyksien etsiminen. Tämä mahdollistaa sen, ettei tutkimusaineiston tarvitse välttämättä olla suuri. (Felixson 2013; Hirsjärvi ym. 2009, 161.)

Tutkimushaastattelun avainsana on luottamus. Haastattelun tulos on riippuvainen siitä, saavuttaako haastattelija haastateltavan luottamuksen. Haastateltavan ja haastattelijan välinen henkilökemia voivat aiheuttaa validiteettiongelmia. (Felixson 2013; Eskola & Suoranta 1999, 94.) Tämä tärkeä asia tulee huomioida joka haastattelutilanteessa, ja uskoisin onnistuneeni siinä.

Tutkimuseettiset kysymykset on huomioitava niin tiedon hankintavaiheessa kuin raportoinnissa. Tärkeitä asioita ovat esimerkiksi tutkimusluvan hakeminen, luot-

tamuksellisuus ja anonyymiyden varmistaminen. Saatuja tuloksia ei saa vääristellä, seipillä tai kaunistella. Toisten tekstiä ei saa plagioida. (Felixson 2013.)

Lähetin tutkimuslupahakemukset päivähoitohenkilökunnan haastatteluja varten sekä Kaarinan kaupungin varhaiskasvatusjohtajalle että yksityisen päiväkodin vastaavalle taholle. Luvat saatuani olin yhteydessä haastateltavien esimiehiin, ja sain heiltä haastateltavien nimet. Haastatteluajat sovin kunkin haastateltavan kanssa suoraan. Haastattelut olivat luottamuksellisia ja käsittelin niitä tutkimukseni nimettöminä. Nämä seikat kävivät ilmi myös tutkimuslupahakemuksissani. Äänittämäni haastattelunauhat hävitin heti litteroinnin jälkeen. Käytin saamiini haastattelutuloksia vain tähän tutkimukseen.

6.3 Pohdinta

Tämän tutkimuksen myötä olen ymmärtänyt lasten osallisuuden tärkeyden entistä paremmin. Tutkimusta tehdessäni mietin useasti, onko kaikista varhaiskasvattajista toteuttamaan Vihreä lippu -ohjelmaa. Kasvattajan tulisi olla itsekin kiinnostunut ympäristöasioista sekä kokea ne tärkeiksi. Kasvattajalta tulisi löytyä herkkyyttä ja sensitiivisyyttä, jotta lasten ääni tulee kuulluksi. Lisäksi hänen tulee itse pitää lasten osallisuuden toteutumista tärkeänä. Mitä siis tapahtuu, jos Vihreä lippu –toiminnassa mukana olevaan päiväkotiin tulee töihin ihminen, jolle lasten osallisuus ja kestävä kehitys eivät ole tärkeitä arvoja? Toteutuuko lasten osallisuus tuolloin? Toki lasten osallisuuden toteutumisen voi nostaa päiväkodin arvoksi ja tavoitteeksi ilman Vihreä lippu -ohjelmaakin, mutta itse pidän tärkeänä myös lasten kasvamista vastuullisiksi ympäristökansalaisiksi.

Tutkimuksen aikana huomasin myös, että esimiehellä on suuri rooli Vihreä lippu -ohjelman toteuttamisen kannalta. On tärkeää, että esimies antaa työntekijöilleen tukea, aikaa ja muita tarvittavia resursseja ohjelman toteuttamista varten. Vihreä lippu -ohjelmassa on erinäistä paperityötä: raportteja, mittauksia ja selvityksiä. Ne koettiin yleisesti hankaliksi ja aikaa vieviksi. Onkin kurjaa, jos jossain yksikössä lopetetaan koko Vihreä lippu -toiminta liian haastaviksi koettujen vaatimusten vuoksi.

Sosionomin näkökulmasta tämä tutkimustyöprosessi on opettanut minulle paljon. Se on vahvistanut omaa ammatillista osaamistani. Prosessin myötä olen oppinut muun muassa kriittistä pohdintaa. Tiedonhaku- ja projektinhallintataitoni ovat kehittyneet entisestään. Koko tutkimuksen ajan pidin tutkimuspäiväkirjaa, jonka avulla oli helppo pitää asiat järjestyksessä. Haastattelujen myötä pääsin tutustumaan erilaisiin päivähoitoyksiköihin, joista sain paljon ideoita ja ajatuksia omaa tulevaa työtäni varten.

Tutkimuksena tarkoituksena oli myös tuoda esille lasten osallisuuden tärkeys ja merkitys. Tutkimuksen myötä oma ymmärrykseni asiasta on syventynyt, ja olen saanut paljon keinoja ja menetelmiä lasten osallisuuden tukemista varten. Näistä tiedoista on minulle hyötyä tulevana sosionomina ja varhaiskasvattajana. Pystyn jakamaan saamaani tietoa myös muille työntekijöille. Tutkimukseni tuloksia voivat hyödyntää muutkin varhaiskasvattajat sekä päiväkodit Vihreä lippu-toimintaa suunnitellessaan ja lasten osallisuuden keinoja pohtiessaan.

LÄHTEET

Castren, A. & Eskelinen, J. 2010. Päiväkodin fyysinen oppimisympäristö. Ympäristö oppimisen tukena. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös: <http://www.theseus.fi/handle/10024/15200>

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-96.

Heikka, J.; Fonsen, E.; Elo, J. & Leinonen J. (toim.) 2014. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. 2014. Lapsen äänen priimusmoottori, Leena Turja. Teoksessa Heikka, J.; Fonsen, E.; Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 8-15.

Hätönen, A. & Katajisto, S. 2012. Lasten osallisuuden tukeminen esiopetuksessa. Eskarilaiset mukaan – vinkkejä osallisuuden tukemiseen. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös: <http://www.theseus.fi/handle/10024/50033>

Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Joensuu, M. 2004. Vihreä lippu liehumaan! Päiväkotien ja koulujen ympäristöohjelma. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 146-152.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyöpakki. Teoreettinen materiaali. Viitattu 23.10.2014 <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/>

Kataja, E. 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Heikka, J.; Fonsen, E.; Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 56-79.

Karlsson, L. 2005. Tie osallisuuteen. Teoksessa Mannerheimin lastensuojeluliitto. Yhdessä lasten kanssa – seikkailu osallisuuteen. Helsinki: Miktor, 8-9.

Komulainen, T. 2012. Torstai on toiveita täynnä. Lasten osallisuuden vahvistaminen päiväkotimuksuteekin toiminnassa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <https://www.theseus.fi/handle/10024/40475>

Komulainen, T. 2014. Torstai on toiveita täynnä. Talentia-lehti. Kasvu 1/2014. 22-23. Saatavissa myös <http://www.talentia.isintexas.com/edocs/julkaisut/kasvu114/flip/>

Lapsiasiavaltuutettu 2009. Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä. Viitattu 30.12.2014 <http://www.lapsiasia.fi/nyt/tiedotteet/tiedote/-/view/1398514>

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J.; Fonsen, E.; Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 16-39.

Luomi, A.; Paananen, J.; Viberg, K. & Virta, L. 2010. Keke päiväkodissa. Kestävän kehityksen opas. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus. Viitattu 28.12. 2014 http://www.4v.fi/files/4679/Keke_paivakodissa.pdf

Mackey, G. & Vaealiki, S. 2011. Thinking of children: Democratic approaches with young children in research. *Australasian Journal of Early Childhood*. Vol. 36 No 2/2011, 82-86. Viitattu 6.11.2014 <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.turkuamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=c43893b2-4c43-4435-981c-f7878e55ca70%40sessionmgr4001&vid=4&hid=4207>

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Penttinen, P. 2013. Sosiaalinen kestävyys varhaiskasvatuksessa. Lastentarhanopettajien näkökulmia lasten arjesta. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Helsinki: Metropolia.

Raittila, R. 2011. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 208-218.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Viitattu 30.12.2014. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Stenvall, E. & Seppälä, U. 2008. Talo lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca ja Heikki Waris –instituutti. Viitattu 2.4.2015 http://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. www.finlex.fi

Suomen YK-liitto 2014. Ekologinen kestävä kehitys. Viitattu 28.12.2014 <http://www.ykliitto.fi/yk70v/ekologinen>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41-53.

Unicef 2014. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 30.12.2014. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Venninen, T.; Leinonen, J. & Ojala, M. 2010. "Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi." Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Viitattu 2.4.2015 http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf

Vihreä lippu 2014. Mikä on vihreä lippu? Viitattu 28.12.2014 <http://www.vihrealippu.fi/vl/mika>

Vihreä lippu 2013. Vihreä lippu vaikuttaa. Viitattu 30.12.2014 <http://vihrealippu.fi/vl/mika/vlvaiuttaa>

Wolff, A.-L. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 18-29.

Tutkimuslupa 1

KAARINAN KAUPUNKI
Sivistyspalvelut
Varhaiskasvatuksen johtaja

PÄÄTÖS
15.1.2015

NRO 1/2015

Tutkimuslupa Minna Heikkilä

Asia

Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opiskelija Minna Heikkilä pyytää tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemiseen Kaarinan varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö käsittelee lapsen osallisuutta Vihreä-Lippu toiminnassa. Tutkimuksessa haastatellaan varhaiskasvatuksen kuutta työntekijää. Haastattelut tehdään tammi-helmikuussa 2015. Haastattelut nauhoitetaan, ja nauhat hävitetään, kun tutkimus on tehty.

Päätös

Myönnän tutkimusluvan Turun ammattikorkeakoulun opiskelijalle Minna Heikkilälle opinnäytetyön tekemistä varten .

Päätöksen allekirjoitus

Päivi Kemppainen
Varhaiskasvatuksen johtaja

Päätös nähtävillä

1.16.2015 klo 9-12

Viranhaltijapäätökset pidetään yleisesti nähtävänä kaupunginvirastossa seuraavasti:

- kuukauden 1.–15. päivinä tehdyt päätökset saman kuukauden 16. päivänä klo 9.00–12.00
- kuukauden 16.–31. päivinä tehdyt päätökset seuraavan kuukauden 1. päivänä klo 9.00–12.00

Tiedoksi

päiväkodinjohtajat ja perhepäivähoidon ohjaajat

Tutkimuslupa 2

1 (1)

Anhållan om forskningslov

Bakgrundsuppgifter

Studerande/forskare: Minna Heikkilä

Studieinrättning: Turun ammattikorkeakoulu

Typ av examen/projekt/forskning: Opinnäytetyö

Projektets namn: Lasten osallisuuden toteutuminen Vihreä lippu-päiväkodeissa

Forskningsplats: Turun AMK

Handledare: lehtori Heli Virjonen, 050-5985105

Sammandrag av forskningsplan (forskningsplanen bifogad)

Kirjoitan parhaillani opinnäytetyötä aiheesta lasten osallisuuden toteutuminen Vihreä lippu-päiväkodeissa.

Lasten osallisuushan on yksi Vihreä lippu-toiminnan periaatteista, ja tarkoitukseni on selvittää, miten osallisuus toteutuu Vihreä lippu-toiminnassa mukana olevissa päiväkodeissa.

Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyöni empiirinen osa muodostuu Vihreä lippu-toiminnassa mukana olevien varhaiskasvattajien haastatteluista.

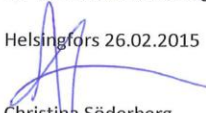
Haastattelut ovat luottamuksellisia ja käsittelen niitä tutkimuksessani nimettöminä, eikä tutkimuksen kautta saatuja tietoja käytetä muuhun tarkoitukseen. Yksi haastattelu kestää noin 45 minuuttia.

Beslut

Anhållan godkänns.

Arbetet skall göras upp i samråd med Folkhälsan Syds ansvariga inom barnomsorgen och daghemmet Skogsglantan i enlighet med vad som planerats och avtalats. Arbetet bör följa de etiska principer som ett arbete av denna karaktär förutsätter. Det är helt frivilligt att delta och deltagarna skall informeras väl om projektet, metoden och hur resultatet används. Medverkandes lov bör inskaffas skriftligt. Slutresultatet delges bolaget.

Helsingfors 26.02.2015

Christina Söderberg
Utvecklingschef
Folkhälsan Syd Ab

Till kännedom inom Folkhälsan Syd:

Anne-Maj Paldanius-Rehn, chef för barn- och familjeverksamheten
Kerstin Lassinniemi, enhetsansvarig, daghemmet Skogsglantan

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot:

- koulutus?
- lapsiryhmän ikäjakauma?
- Vihreä lippu –toiminnassa mukanaoloaika?

1. Kestävän kehityksen määrittely

- Miten kasvattajat määrittelevät kestävän kehityksen kasvatuksen?
- Miten kestävän kehityksen kasvatusta näkyy päivähoitoon arjessa?
- Huomioidaanko toiminnassa kaikki kestävän kehityksen neljä ulottuvuutta? (ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen)
- Mitkä ovat kestävän kehityksen kasvatuksen tärkeimmät tavoitteet/arvot?
- Ketkä osallistuvat kestävän kehityksen toimintaan: lapset, henkilökunta, vanhemmat, muut?

2. Lasten osallisuuden ja kestävän kehityksen kasvatuksen yhteys

- Miten lasten osallisuus liittyy kestävän kehityksen kasvatukseen?
- Korostuuko lasten osallisuus Vihreä lippu-toiminnan myötä?

3. Lasten osallisuuden tukeminen

- Miten lasten osallisuutta tuetaan?
- Mitä osallisuus on ryhmässä?
- Toteutuuko lasten aito osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen?
- Mikä edistää lasten osallisuutta?
- Mikä estää lasten osallisuutta?

4. Osallistava kasvattaja

- Millainen on osallistava kasvattaja?
- Miksi lapsen osallisuuden tukeminen on tärkeää?

5. Lasten osallisuuden parantaminen

- Millä tavoin lasten osallisuutta voisi parantaa?
- Keinoja/metodeja lasten osallisuuden vahvistamiseksi?

Kysely

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Turun ammattikorkeakoulusta. Kirjoitan parhaillani opinnäytetyötä aiheesta lasten osallisuuden toteutuminen Vihreä lippu –päiväkodeissa. Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyöni empiirinen osa muodostuu Vihreä lippu -päiväkodeissa työskentelevien varhaiskasvattajien haastatteluista. Toisena tiedonkeruumenetelmänä käytän tätä sähköistä kyselyä, jonka lähetän Vihreä lippu -päiväkoteihin eri puolille Suomea.

Kysely on luottamuksellinen ja sitä käsitellään tutkimuksessani nimettömänä, eikä sen kautta saatuja tietoja käytetä muuhun tarkoitukseen. Olisinkin hyvin kiitollinen, jos voisitte vastata seuraaviin kolmeen kysymykseen.

- Millä eri tavoin lasten osallisuus toteutuu päiväkodissanne?
- Miksi lasten osallisuuden tukeminen on tärkeää?
- Millainen on osallistava kasvattaja?

Opinnäytetyöni tekoa ohjaa Turun ammattikorkeakoulun lehtori Heli Virjonen,
050-xxx xxxx

Kiitos jo etukäteen ja aurinkoista kevättä!

Ystävällisin terveisin,

Minna Heikkilä

sosionomiopiskelija, Turun AMK

0400-xxx xxx